

Věda a magie v národních parcích ČR

Ing. Martin Klewar, ÚHÚL

Ochrana přírody má v České republice dlouhou tradici a proto také svůj vlastní, národní charakter. Jako snad nejzachovalejších částí Šumavy (Trojmezenský prales) byla jako rezervace vyhlášena již v roce 1933 a v charakteru péče bylo uvedeno: „s výjimkou přemnožení škodlivého hmyzu vyloučeny všechny ostatní důvody těžby“. Charakter péče byl stanoven na základě zkušeností s dlouhou historií hospodářské péče o krajinu a vědomí existence „mortalitních parazitů“ jejichž přirozené chování nelze beze zbytku akceptovat. Podobně jako u „domácích škůdců“ (vyjmenovává je vyhláška 101/1996 Sb. o ochraně lesa) je tomu například u hejna žravých sarančat, která mimochodem za vlády Karla IV. pustošila i část České země. Česká národní povaha ochrany přírody naráží v současnosti na módní mainstream tzv. bezzásahovosti, který má svůj základ v americké formě ochrany přírody (rozsáhlých přírodních území u nichž se předpokládá vysoká rezistence a resilience ekosystému), ale který již ani v Americe není tak rigidní, jak je prezentován řadou ekologů v České republice. Např. Americká asociace pro ekologii (Ecological Society of America) uvažuje během tvorby řídicích managementů správy NP nikoli rigidní bezzásahovost, ale vyvážený koncept předpokládaného vývoje globální krajiny, ekologických nároků chráněných taxonů, nebezpečí globálních antropogenetických vlivů atd. Tento přístup je také mnohem bližší povaze české ochrany přírody v historickém kontextu.

Současné problémy českých národních parků a jejich rozvoje nespočívají v nechuti veřejnosti k ochraně přírody. Problémem je zachování kontinuity a charakteru péče tak, aby to, co nazýváme ochranou přírody, nebylo de facto jejím ničením. Jako příklad může sloužit neregulované množení bobra evropského (*Castor fiber*), které by zapříčinilo úplnou devastaci Evropsky významné lokality Třeboňské rybníční soustavy. Podobným případem je i známý lýkožrout smrkový (*Ips typographus*), který je sice přirozeným druhem horského lesa, ale pokud k jeho namnožení dojde v nepůvodních smrčínách, tak jsou jeho výsledné počty a razance nevhodně velké a škodlivé i pro jeho „domácí“ prostředí. Managementy ryzí bezzásahovosti (propagované některými ekologickými organizacemi) by tedy neměly být v podmínkách České republiky dogmatem, ale pouze dílčím nástrojem (formou péče) o chráněné území Národních parků, který se použije v určitý čas a v určitém stádiu vývoje ekosystému.

Česká krajina, její charakter, ale i rozměry, vyžadují specifickou „národní“ formu ochrany přírody, která respektuje ostrůvkovitý výskyt tzv. divoké přírody uvnitř hospodářské krajiny, ve které jsou přírodní procesy spoluvytvářeny také člověkem (ať už jeho zásahy v minulosti, nebo hospodařením v současnosti). Nelze také tvrdit, že tzv. divoká příroda se mimo NP nevyskytuje, nebo nemůže vyskytovat. Důkazem je třeba hnízdění kriticky ohroženého sokola stěhovavého (*Falco peregrinus*) na věži Týnského chrámu v Praze a jiné (výskyt lišky obecné *Vulpes vulpes* v městských aglomeracích apod.).

Příroda si poradí s kůrovcovou kalamitou i kyselými dešti

Prof. Ing. Jiří Kopáček, Biologický ústav AV ČR

Za výzkum na Šumavě jak si příroda poradí s účinky kyselých dešťů i kůrovcovou kalamitou dostal jeho vedoucí Jiří Kopáček cenu předsedkyně Grantové agentury ČR.

V budoucnu se chce hydrobiolog Kopáček více zaměřit na zkoumání fosforu v půdě a vodě. Kopáček začal s výzkumem vlivu kyselých dešťů na ekosystém Plešného a Čertova jezera na Šumavě v 90. letech. "Do toho v roce 2004 přišla kůrovcová kalamita, která náš výzkum v podstatě zničila, ale zase nám umožnila pochopit další věci, jako je reakce povodí a jezer na odumření stromového patra," řekl Kopáček. Původním motivem jeho bádání byla kyselost šumavských jezer. Ještě v 50. letech měla pH 6, v následujících desetiletích se po kyselých deštích tato hodnota vychýlila k 4,5, což znamená výraznou kyselost. Na život v jezerech to mělo zásadní vliv. Ryby v Černém jezeře nepřežily, odumřeli i bezobratlí živočichové. Vědce zajímalo, jak dlouho bude přírodě trvat, než se z kyselých dešťů vzpamatuje. Podle Kopáčka se Šumava, ale také Vysoké Tatry staly v tomto ohledu zkumavkou světa. Stav se postupně zlepšoval do roku 2004, až přišla kůrovcová kalamita. Reakce šumavského ekosystému byla nečekaná. Po odumření stromů se z půdy vyplavilo více fosforu a v Plešném jezeře to podpořilo růst řas, které spotřebovávají dusičnany. Tím se pH vody skokově zlepšilo. *Kůrovec tak šumavským vodám a půdám hodně pomohl.*

Poznámka redakce:

Zásadní vliv mělo odsíření elektráren v Krušných horách, tedy příroda si s kyselými dešti neporadila !!! V nestabilních ekosystémech je nezbytný světově vědecký ekosystémový asistenční management, jinak příroda skončí tam, kde začala, tj. na mikrobiální úrovni v moři - viz Mrtvé moře.

Prof. Ing. Radomír Mrkva:

Při četbě zpráv prostě nelze neodolat a chce se glosovat zprávu, jak si příroda na Šumavě poradí s kyselými dešti i kůrovcem. Ano, příroda je opravdu základ všeho a poradí si vlastně se vším, i s panem Kopáčkem a člověkem, jako takovým. Je to tak, že výzkumy se zabývají ledasčím, jdou stále do větší hloubky, jsou dlouhodobější a vůbec sofistikovanější. Úměrně tomu a o to více je třeba věnovat péči výkladu výsledků, a to i tehdy, když jde o popularizující zprávičku.

Takže zkuste se ještě jednou a znovu namáhat a zjistit, co že to ten výzkum vlastně přinesl.

A má-li to být sdělení opravdu objektivní, bylo by na místě uvést i případné varianty a nezjednodušit výstup na „šarlatánské konstatování“. **A zkuste si představit, kdyby management NP Šumava již od začátku usiloval o znovuobnovení původní dřevinné skladby, místo toho, aby se zabýval kůrovcovými peripetemi, bezzásahovostí a dalšími podružnostmi.**

(nechce se věřit, že by dokonce šlo o hodnotitelské konstatování např. předsedkyně Grantové agentury ...)?

Prof. RNDr. Zdeněk Opatrný:

Jako lesnický laik bych si jen dovolil usoudit, že zničení jehličnatých porostů kol jezer logicky vedlo jednak k zásadním změnám substrátu - a tím poklesu jeho acidity, jednak k eliminaci dřevin zprostředkujících mobilizaci huminových kyselin rašelinného původu (před více jak půlstoletím námět mé diplomové práce)... Kůrovec v tom hraje pouze roli dřevorubce a veškeré ty oslavné vývody lacinou argumentací pro sympatizanty šumavské smrkocidy.

Na druhé straně z pohledu "světové hydroekologie" to je prostě uznatelný - a jak příslušné množině vědců v AV, tak GA se "hodí do krámu", proč ne... Inu, boj za pravdu má mnoho tváří